

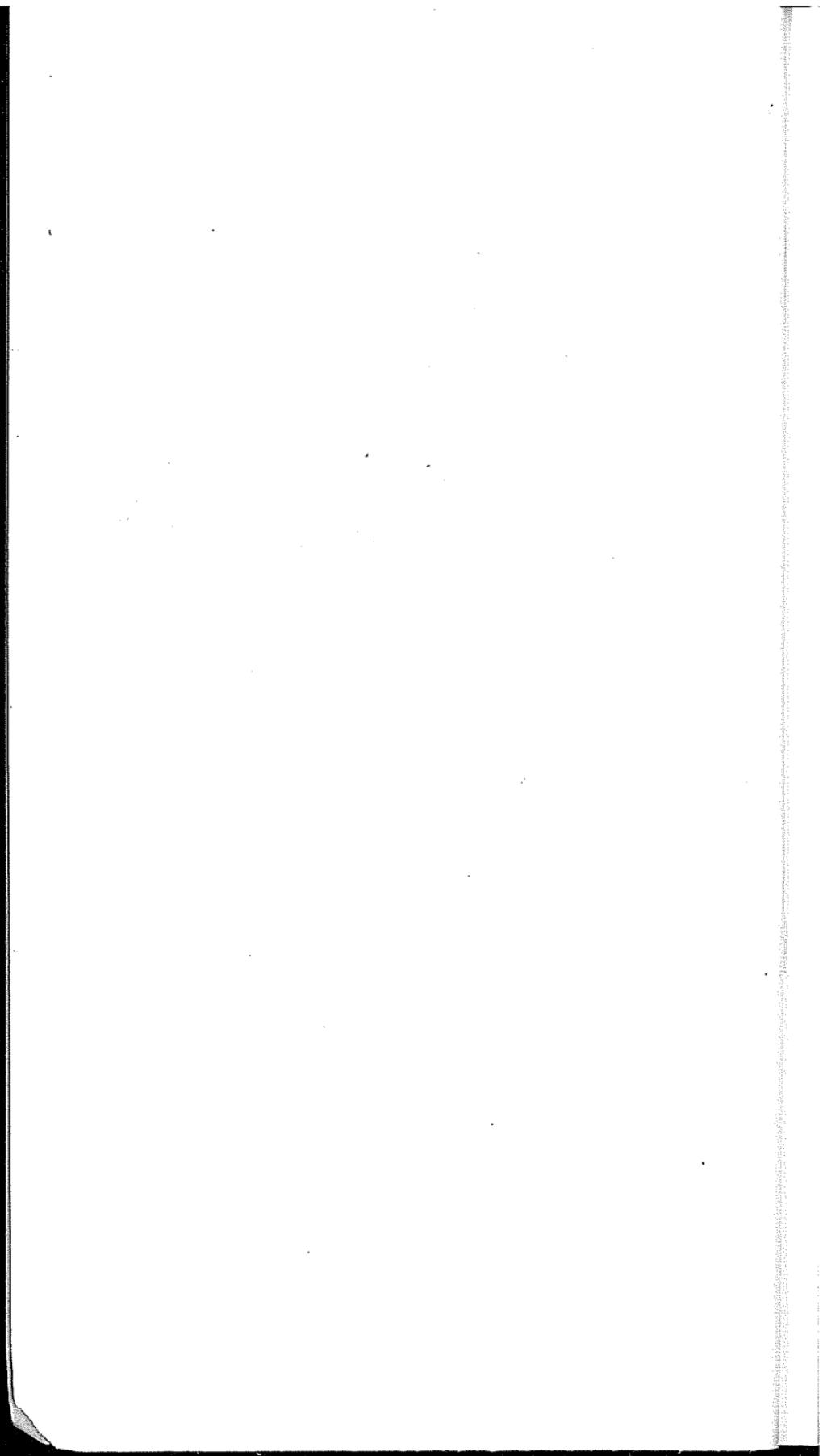
ΛΕΑΝΔΡΟΥ ΒΡΑΝΟΥΣΗ

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗΣ

ΕΚΛΟΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
«ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ»

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ

**ΛΕΑΝΔΡΟΥ ΒΡΑΝΟΥΣΗ
«ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗΣ»**

ΕΚΔΟΣΗ:

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ «ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ»
Μιλτιάδου 3 • Κηφισία 145 62 Αθήνα • ΤΗΛ.-FAX: 8011.066

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΔΟΜΗ Ο.Ε.

Σταδίου 9 • 171 22 Ν. Σμύρνη • Τηλ.: 9310.605 Fax: 9344.407

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Έκδόσεις Αθανάσιος Σταμούλης

Αβέρωφ 2 • 104 33 Αθήνα • Τηλ.: 5238.305 Fax: 5238.959

ΛΕΑΝΔΡΟΥ ΒΡΑΝΟΥΣΗ

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ :

Δρ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΗ

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
«ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ»**

ΑΘΗΝΑ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ 1998

✓

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Κατά τόν Όκτωβριο τοῦ 1992, στήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β' Διεθνοῦς Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνο - Ρήγας» πού μέ διπιτυχία εἶχε διοργανωθεῖ στό Βελεστίνο, ἀνακοινώθηκε ὅτι ἡ Ἐπιστημονική Ἐταιρεία Μελέτης «Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα» ἔχει προγραμματίσει νά ἐκδώσει, γιά τήν ἐνημέρωση τῶν ἐπισκεπτῶν τῆς γενέτειρας τοῦ Ρήγα, τρία συνοπτικά καί ἔγκυρα βιβλία- ὁδηγούς:

- α) Γιά τίς ἀρχαῖες Φερές
- β) Γιά τόν Ρήγα Βελεστινλῆ καί
- γ) Γιά τό νεώτερο Βελεστίνο.

Ἡ πρόταση αὐτή ἐπικροτήθηκε ἀπό τούς Συνέδρους τοῦ Β' Συνεδρίου καί ἰδιαίτερα ἀπό τόν ἱστορικό τῆς ζωῆς καί τοῦ ἔργου τοῦ Ρήγα καί ἐπίτιμου Δη-

μότη Βελεστίνου Λέανδρο Βρανούση, (1921-1993), όποιος μάλιστα μετά τή λήξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου μᾶς προσέφερε τό κείμενο γιά τὸν Ρήγα Βελεστινλῆ πού στή συνέχεια παρουσιάζουμε.

Ἡ Ἐπιστημονική Ἐταιρεία Μελέτης «Φερῶν - Βελεστίνου - Ρήγα» τώρα, ἐκδίδει αὐτό τὸ συνοπτικό καὶ ἐπιστημονικά τεκμηριωμένο κείμενο τοῦ Λέανδρου Βρανούση, τό ὅποιο θά ἐνημερώνει ὑπεύθυνα τὸν ἀναγνώστη γιά τὴ ζωή καὶ τό ἔργο τοῦ ἐθνεγέρτη. Ἐπί πλέον, θά συμβάλει στή γνώση τῆς πραγματικῆς ἱστορίας τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ μιά καὶ οἱ σκοπιμότητες τῆς «παραφιλολογίας» γύρω ἀπό τὴν ἱστορία τοῦ Ρήγα ἔχουν γίνει λαϊκά ἀναγνώσματα.

Κατά τό ἐπόμενο ἔτος, θά ἐκδοθεῖ τό δεύτερο ἐνημερωτικό βιβλίο-όδηγός γιά τίς Ἀρχαῖες Φερές, πού ἢδη ἐτοιμάζεται ἀπό τὴν ἀρχαιολόγο κ. Ἀργ. Ἰντζεσίλογλου. Στή συνέχεια, θά ἐκδοθεῖ καὶ ὁ συνοπτικός ὄδηγός τοῦ νεώτερου Βελεστίνου, ὀλοκληρώνοντας ἔτσι, τά ἐνημερωτικά κείμενα γιά τούς ἐπισκέπτες-προσκυνητές τῆς γενέτειρας τοῦ ἐθνεγέρτη Ρήγα Βελεστινλῆ.

Δρ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ, Παιδίατρος
Πρόεδρος Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας Μελέτης
«Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα»

Βελεστίνο, Ἰανουάριος 1998

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗΣ - ΦΕΡΑΙΟΣ

Ορήγας (Βελεστίνο 1757 - Βελιγράδι 1798) ύπηρξε πρόδρομος καί πρωτομάρτυρας τῆς Ἐλευθερίας, ἀλλά καί ἔνας ἀπό τούς προδρόμους τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ. "Οπιώς καί ἄλλοι φωτισμένοι ὁμογενεῖς τοῦ καιροῦ του, προσπάθησε, μέ βιβλία, μέ ἱστορικογεωγραφικούς χάρτες καί μέ ἄλλες ἐκδόσεις, νά συμβάλει κι αὐτός στήν πνευματική ἀφύπνιση τοῦ ὑπόδουλου Γένους, διοχετεύοντας μέσα ἀπό τά ἔργα του τίς νέες ιδέες τοῦ Εύρωπαϊκοῦ Διαφωτισμοῦ, ἀλλά καί ἐθνεγερτικά μηνύματα. "Οταν, ὅμως, τήν Γαλλική Ἐπανάσταση τήν διαδέχθηκαν οι νικηφόρες προελάσεις τῶν «τυραννομάχων» Γάλλων σέ ὅλα τά μέτωπα, καί κυρίως στήν Ἰταλία, ὅπου οἱ λαοί γκρέμιζαν τά παλιά καθεστώτα τοῦ «δεσποτισμοῦ» ἐγκαθιδρύοντας τό νέο πολίτευμα τῆς Δημοκρατίας (1797), ὁ Ρήγας, διευρύνοντας τά πλαίσια τῶν ἀπε-

λευθερωτικῶν ἀγώνων, ἔγινε κήρυκας καὶ πολιτικός 'νοῦς μᾶς Ἐπανάστασης μεγάλων διαστάσεων, ὄραματιζόμενος τὴν ἐξέγερση τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅλων τῶν συνυπόδουλων λαῶν, γιά τὴν ἀποτίναξη τοῦ ὄθωμανικοῦ ζυγοῦ, καὶ τὴν ἐγκαθίδρυση μᾶς δημοκρατικῆς κοινοπολιτείας, σέ ὅλο τὸν χῶρο τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, μέ τὴν ὄνομασίᾳ «Ἐλληνικὴ Δημοκρατία». Τά ἐπαναστατικά αὐτά σχέδια καὶ τά μεγάλα ὄράματα (ἀποτυπωμένα σέ ἐμπινευσμένους στίχους καὶ μεγαλεώδεις διακηρύξεις) ἔμειναν σχέδια καὶ ὄράματα, καθὼς ὁ Ρήγας, ξεκινώντας νά κατεβεῖ στὴν πατρίδα, ἐπεσε στὰ χέρια τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας (19 Δεκεμβρίου 1797). Ἡ ἀπήχηση ὅμως πού εἶχε τὸ ἐγερτήριο σάλπισμά του καὶ ὁ μαρτυρικός του θάνατος (Ιούνιος 1798) τὸν ἀνέδειξαν πρόδρομο καὶ πρωτομάρτυρα τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΣ

O Ρήγας πέρασε πολύ γρήγορα στὴν περιοχή τοῦ θρύλου. "Ἔται, ὅταν ἀργότερα ἡ ἱστορική ἔρευνα καταπιάστηκε μέ τὴν ζωή καὶ τό ἔργο του, βρῆκε πολλές ύστερογενεῖς παραδόσεις, ἀόριστες ἢ διογκωμένες φῆμες, ποιητικά αύτοσχεδιάσματα κ.λπ. Ἡ ποίηση, τό θέατρο καὶ διάφορα λαϊκά ἢ ἑθνικά ἀναγνώσματα τροφοδότησαν τὴν ἱστορική παράδοση μέ έπικούς θρύλους καὶ μέ στοιχεῖα ἐντελῶς φανταστικά.

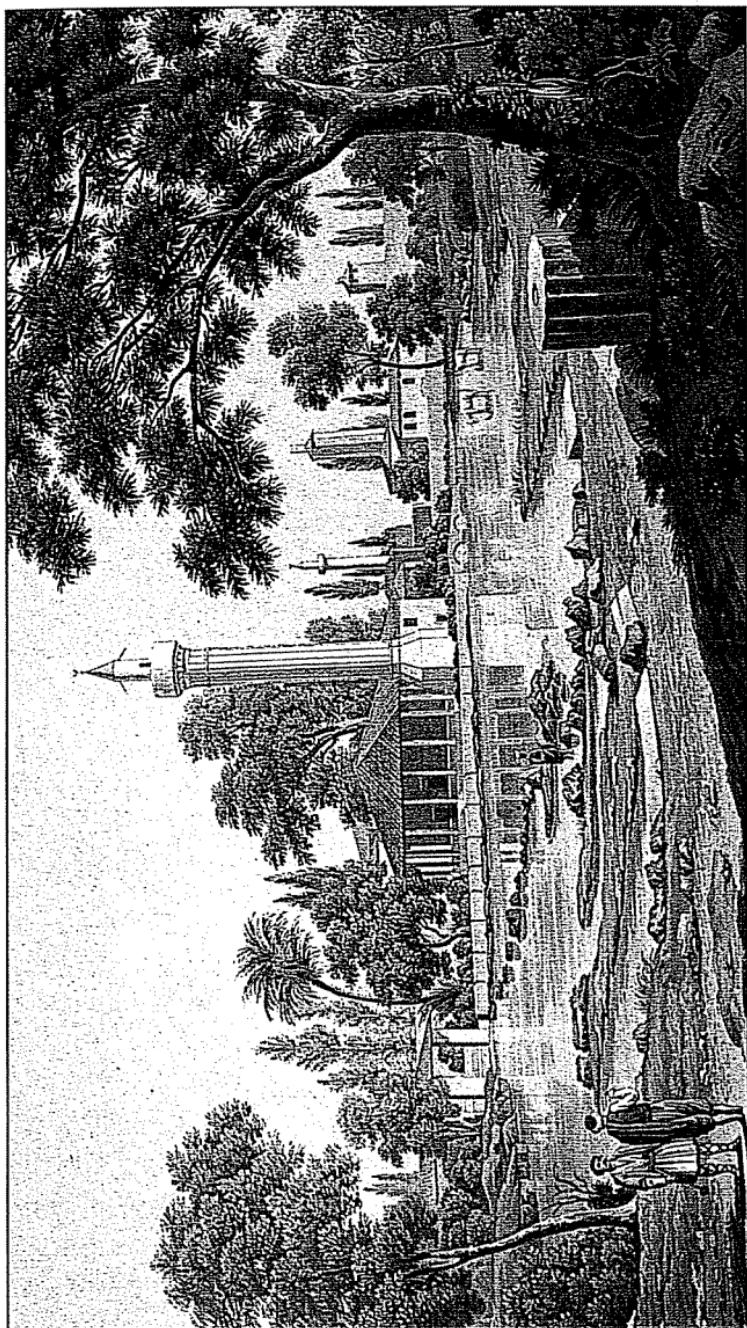
Η πρώτη άπεικόνιση τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ,
είκοσι ἔξι χρόνια μετά τό μαρτύριό του, σέ χαλκογραφία
πού δημοσιεύθηκε στό βιβλίο «Briefe eines Augezeuges
der griechischen Revolution von Jahre 1821..., Halle 1824».

„Ας σημειωθεί ότι τόν περασμένο αιώνα είχε μεγάλη διάδοση ώς σχολικό άνάγνωσμα ένα βιβλίο του παιδαγωγού Βλασίου Σκορδέλη με τόν τίτλο «Οἱ γονεῖς τοῦ Ρήγα ἢ περὶ ἑθνικῆς ἀγωγῆς» (α' ἔκδ. 1879, β' 1881, γ' 1884), ἔργο μέ μυθιστορηματική πλοκή: ἐκεῖ ὁ τουρκοφάγος ἔφηβος τοῦ Βελεστίνου καταφεύγει στὸν Ὀλυμπό, ζεῖ τὴν σκληρή ζωή τῶν κλεφταρματολῶν, ἀνεβαίνει ἐπειτα στὸν Ἀγιον Ὄρος, ξεκινάει ἀπό κεῖ ώς ἑθναπόστολος, πηγαίνει στὴν Κωνσταντινούπολη κ.ο.κ. Μετά τό 1891, ὅπότε ἥρθαν στὸ φῶς τὰ πρῶτα ἔγγραφα τῶν αὐστριακῶν ἀνακρίσεων γιά τὴν «συνωμοσία» τοῦ Ρήγα καὶ τῶν συντρόφων του, ἡ σχετική ἱστοριογραφία ἄρχισε νά βασίζεται σέ αὐθεντικές μαρτυρίες καὶ νά παραμερίζει πολλές ἀνεύθυνες παραδόσεις.

ONOMA KAI KATAGORI

OΡήγας γεννήθηκε στό Βελεστίνο τῆς Θεσσαλίας (ὅπου ἡ ἀρχαία πόλη Φεραί) τό 1757. «Ρήγας» εἶναι τό βαπτιστικό του ὄνομα (βαπτιστικό ὄνομα πολύ συνηθισμένο τότε στὴν περιοχή τῆς Μαγνησίας) καὶ ὅχι ψευδώνυμο (εἶναι ἀνακρίβεια ὅτι λεγόταν

Η Υπέρεια Κρήνη (Κεφαλόβρυσο) σέ εγχρωμη γκραβούρα τοῦ 1806, ἀπό τό «Views in Greece, drawings by Edward Dodwell, London 1821».

δῆθεν Ἀντώνιος Κυριαζῆς καὶ ἄλλαξ τό ὄνομά του γιά λόγους «συνωμοτικούς», ὅπως γράφουν οἱ εὐφάνταστοι). Νεαρός μαθητής ἔχει σημειώσει τό ὄνομά του στά παράφυλλα ἐνός βιβλίου καὶ ὑπογράφεται «Ρήγας Κυρίτζη ἐκ Βελεστίνου». Σέ μιά ἐποχή πού

*Ρήγας Κυρίτζης Βελεστίνου
άλλοι τοῦ εἰδώλου τοῦ Ρήγα Βελεστίνου*

Αύτόγραφο τοῦ Ρήγα Βελεστίνη σέ παράφυλλα βιβλίου πού βρίσκεται σήμερα στήν Έθνική Βιβλιοθήκη, ἐκδοση τῆς Βασιλείας τοῦ 1561.

δέν εἶχαν ὅλοι ἀποκρυσταλλωμένα ἐπώνυμα (δέν ύπτηρχαν ἄλλωστε δημοτολόγια, ταυτότητες κ.λπ.), τό πιό πρόχειρο διακριτικό ἦταν τό ὄνομα τοῦ πατέρα ('Ο Χρίστος τοῦ Βασίλη καὶ ἐπειτα Χριστοβασίλης, ὁ Ἄλεξανδρος τοῦ παπά-Διαμάντη καὶ ἐπειτα Παπαδιαμάντης κ.λπ.), ἥ ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς, ἃν κάποιος ἤταν ξενόφερτος. Φαίνεται λοιπόν ὅτι ὁ Ρήγας, γνω-

Ρήγας Βελεστίνης.

Η ὑπογραφή τοῦ Ρήγα, χαραγμένη στόν τοῖχο τῆς «Ἐλληνικῆς Ταβέρνας» τῆς Βιέννης.

στός στό Βελεστίνο ως γιός τοῦ Κυρίτση, ὅταν βρέθηκε στό γειτονικό Πήλιο, μαθητής, ἔγινε ἐκεῖ περισσότερο γνωστός ως «Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς» (=Βελεστινιώτης· ἡ κατάληξη -λῆς, τουρκικῆς προελεύσεως, ἦταν πολύ συνηθισμένη ως δηλωτικό καταγωγῆς: Τεπελένι - Τεπελενλῆς, Μισίρι-Μισιρλῆς, Βάρνα-Βάρναλης κ.λπ.). Πήρε λοιπόν καὶ κράτησε τό Βελεστινλῆς ως ἐπώνυμο, καὶ σέ ὅλα τά ἔργα του (βιβλία, χάρτες κλ.π) ύπογράφεται «Ρήγας Βελεστινλῆς Θετταλός».

Ἐδῶ ἄς προστεθεῖ ὅτι, τήν ἐποχή ἐκείνη, δέν ἦταν δυνατόν νά θεωρεῖται καὶ νά αύτοαποκαλεῖται «Βελεστινλῆς» παρά μόνον ἔνας ἀπό τούς παλιούς καὶ μόνιμους κατοίκους τοῦ Βελεστίνου, γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ χωριοῦ, καὶ ὅχι κάποιος ἀπό τούς ἐποχικούς περιοίκους, ὅπως ἐκεῖνοι πού κατέβαιναν τόν χειμῶνα ἀπό τά ὄρεινά χωριά τῆς Πίνδου καὶ παραχείμαζαν στά βοσκοτόπια τῆς γύρω περιοχῆς. Αύτοί θεωροῦσαν καὶ θεωροῦν γενέτειρα τό ὄρεινό χωριό τους, ποτέ τά χειμαδιά. Οἰκογένειες ὄρεινῶν ἡμινομάδων ἄρχισαν νά εἰσχωροῦν καὶ νά ἀποκτοῦν κάποια μονιμότερη στέγη στό Βελεστίνο μετά τήν ἐρήμωση τῶν χριστιανικῶν μαχαλάδων του, κατά τήν ἐποχή τῶν Ὀρλοφικῶν (γύρω στά 1771) καὶ κατά τή Έπανάσταση τοῦ 1821, ἐνῶ οἱ περισσότεροι ἐγκαταστάθηκαν στήν περιοχή, ἀσκώντας διάφορα ἐπαγγέλματα, πολύ ἀργότερα. "Ἄλλωστε, ἂν ὁ Ρήγας εἶχε ἔστω καὶ κάποια μακρινή καταγωγή (ἢ εἶχε ἀκούσει ἀόριστες ἀναμνήσεις κάποιας μακρινῆς καταγωγῆς) ἀπό τούς ὄρεινούς ἐκείνους πληθυσμούς πού παραχείμαζαν στά βοσκοτόπια τοῦ Βελεστίνου, ὅταν συνέτασσε τόν μεγά-

λο Χάρτη του καί τόν παραγέμισε μέ απειρες λεπτομέρειες, θά θυμόταν καί θά σημείωνε δυό-τρία τουλάχιστον ἀπό τά ὄρεινά χωριά τῶν ἡμινομαδικῶν ἐκείνων πληθυσμῶν. Δέν σημείωσε ὅμως κανένα. Τά χωριά τῆς Πίνδου Περιβόλι, Σαμαρίνα, Ἀβδέλλα κ.λπ. δέν ἀναγράφονται στόν Χάρτη. Ὁ Ρήγας δέν ἔξερε οὔτε τήν ὑπαρξή τους.

Στό βιβλίο τοῦ Ρήγα «Νέος Ἀνάχαρσις» (1797), προτάσσεται, ὅπως συνηθίζοταν, ἕνα ἐγκωμιαστικό ἐπίγραμμα. Τό ἀρχαιοελληνικό αὐτό ἐπίγραμμα (ἀνώνυμο) ἐπιγράφεται: «Εἰς τόν Φεραῖον Ρήγαν». Εἶναι ἡ πρώτη φορά πού τόν ἀποκαλοῦν Φεραῖο (τέκνο τῶν ἀρχαίων Φερῶν). Ἀργότερα ἐπικράτησε, ἀποκλειστικά σχεδόν, τό Φεραῖος, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ Ρήγας γραφόταν πάντοτε «Βελεστινλῆς».

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

Τό Βελεστίνο, εὕφορη περιοχή τῆς Θεσσαλίας καί κόμβος συγκοινωνιῶν, ἦταν κατοικημένο ἀπό πολλούς Τούρκους. Στούς χριστιανικούς μαχαλάδες του οἱ "Ἐλληνες ζοῦσαν μιά δύσκολη ζωή, ἐκτε-

'Ο ἀνδριάντας τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ στή γενέτειρά του, τό Βελεστίνο, πού στήθηκε τό 1980 ἐπί δημαρχίας Βασιλείου Κ. Καραμπερόπουλου καί φιλοτεχνήθηκε ἀπό τούς γλύπτες Θύμιο Πανουργιᾶ καί Ἡλία Καντζιλιέρη.

θειμένοι σέ καθημερινούς κινδύνους (γεννημένος τό 1757) ήταν ίσως από εύκατάσταστη οίκογένεια, γι' αυτό και τόν ἔστειλαν στό γειτονικό Πήλιο νά μάθει γράμματα. Στή Ζαγορά τοῦ Πηλίου λειτουργοῦσε τότε τό καλύτερο σχολεῖο τῆς περιοχῆς. Εἶχαν φροντίσει και φρόντιζαν γι' αύτό ταξιδεμένοι Ζαγοριανοί, ό συγχωριανός τους τέως πατριάρχης Καλλίνικος Γ', ό όποιος είχε άποσυρθεί τότε στή γενέτειρά του, ό Ιωάννης Πρίγκος, πού είχε φέρει από τήν Εύρώπη μιά πλούσια βιβλιοθήκη κ.ἄ. Ό Ρήγας βρήκε έκει καλούς δασκάλους και πήρε τήν καλύτερη μόρφωση πού μποροῦσε νά πάρει τότε ἑνας φιλομαθής Θεσσαλός. Διδάχθηκε τά «καλά γράμματα» τῆς ἐποχῆς (θεμέλιο τῆς ἐντυπωσιακῆς ἀρχαιογνωσίας τήν όποια μαρτυροῦν τά ἔργα του), ἀλλά και κάποιες «ἐπιστημονικές» γνώσεις (μιά παλιά ἔκδοση ἀρχαίων κειμένων ἀστρονομίας, κοσμογραφίας κ.λπ. είναι γεμάτη σημειώματα τῶν μαθητικῶν του χρόνων). Ό Ρήγας ήταν 12 χρονῶν περίπου, ὅταν ξέσπασαν τά Ὁρλοφικά (1769-1774). Πόλεις και χωριά τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου, ἀνάμεσά τους και τό Βελεστίνο, δοκίμασαν τήν ἐκδικητική μανία τακτικῶν και ἀτάκτων. Σχετική ἀσφάλεια ὑπῆρχε στά ὄρεινά χωριά τοῦ Πηλίου. Έκει πρέπει νά ἔμεινε ό Ρήγας ὡς τό 1774 τουλάχιστον, ὅπότε ήταν πιά 17 ή 18 χρονῶν. Λέγται ὅτι μετά τήν ἀποφοίτησή του ἀπό τό σχολεῖο τῆς Ζαγορᾶς, διετέλεσε και δάσκαλος γιά ἔναν χρόνο στό γειτονικό χωριό Κισσός. Τά μετέπειτα δημοσιεύματά του (Ἀνάχαρσις, χάρτες κ.ἄ.) δείχνουν ὅτι πρίν ξενιτευτεί, είχε περπατήσει μεγάλο μέρος τῆς Θεσσαλίας και ὅτι είχε τίς ἀρχαιοδιοφικές περιέργειες ὄρισμένων λογίων τῆς ἐποχῆς, ίδι-

αίτερα άνεπτυγμένες. "Ισως έμεινε στή Θεσσαλία ώς τά 20 περίπου χρόνια του (1757-1777). Τά ύπολοιπα 20 χρόνια της ζωῆς του τά πέρασε στήν Κωνσταντινούπολη, στό Βουκουρέστι και στή Βιέννη.

ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ

Mετά τήν Συνθήκη τοῦ Κιουτσούκ-Καΐναρτζή (1774), όταν ξανάνοιξαν οἱ δρόμοι καὶ ἅρχισαν πάλι τά «καράβια τά ζαγοριανά» (γνωστά ἀπό τό σχετικό δημοτικό τραγούδι) νά διασχίζουν τίς θάλασσες, πῆρε κι ὁ Ρήγας τόν δρόμο τῆς ξενιτιᾶς. Πολλοί Πηλιορεῖτες ταξίδευαν τότε καὶ ἦταν ἄριστα ἐγκατεστημένοι στήν Κωνσταντινούπολη. Μερικοί ἀνηφόριζαν ἀπό κεῖ καὶ πρός τίς παραδουνάβιες Ἦγεμονίες. Οἱ ἐγγράμματοι νέοι ἦταν εύπρόσδεκτοι στίς ἐμπορικές ἐπιχειρήσεις τῶν συμπατριωτῶν τους (ἐμπορούπαλληλοι ἢ «καταστιχάριοι» στήν ἀρχή καὶ πολύ σύντομα συνέταιροι), καθώς καὶ στά ἀρχοντόσπιτα ώς οἰκοδιδάσκαλοι. Ἰδιαίτερα περιζήτητοι ἦταν οἱ γλωσσομαθεῖς (γιά τήν ἐμπορική ἀλληλογραφία καὶ ἄλλες συναλλαγές). Γι' αὐτό καὶ πολλοί συμπλήρωναν τήν μόρφωσή τους μέ τήν ἐκμάθηση ξένων γλωσσῶν (τῆς ιταλικῆς κυρίως καὶ τῆς γαλλικῆς). "Ετοι, σταδιοδρομοῦσαν ώς «γραμματικοί» οἰκοδιδάσκαλοι κ.λπ. προσλαμβανόμενοι κάποτε καὶ σέ ἀρχοντικά Φαναριωτῶν ἥγεμόνων καὶ ἄλλων ἀνώτατων ἀξιωματούχων, στήν

Κωνταντινούπολη και στίς παραδουνάβιες Ήγεμονίες. Τό σημειώνει ήδη και ό Άθανάσιος Ψαλίδας στή Γεωγραφία του, όπου, μιλῶντας γιά τά χωριά τοῦ Πηλίου, προσθέτει ότι ἐδῶ «ἐβγαίνουν καὶ πολλοὶ γραμματικοὶ ἀφεντάδων εἰς τὴν Πόλην καὶ τὴν Βλαχία». Τέτοια ἦταν περίπου καὶ ἡ σταδιοδρομία τοῦ Ρήγα στήν Κωνσταντινούπολη καὶ στό Βουκουρέστι.

ΣΤΗ ΒΛΑΧΙΑ

Ότε καὶ πῶς ἀνηφόρισε ὁ Ρήγας ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη στό Βουκουρέστι δέν εἶναι ἔξακριβωμένο. Ἡ παλαιότερη σίγουρη μαρτυρία βρίσκεται σέ μιά ύποσημείωση τοῦ βιβλίο του Νέος Ἀνάχαρσις, ὅπου παρεκβατικά σημειώνει ότι τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1788 ἔτυχε νά βρίσκεται στή γέφυρα τοῦ Δούναβη, στό Γιούρνεβο. Σέ κάποιο ἔγγραφο κάπως μεταγενέστερο (τοῦ 1798), ύπάρχει ἡ πληροφορία ότι ὁ Ρήγας εἶχε ἀνεβεῖ στό Βουκουρέστι πολύ νωρίτερα καὶ εἶχε ὑπηρετήσει στήν Αὔλῃ τοῦ ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Νικολάου Καρατζᾶ (1782-1783). Θά ἦταν πολύ ἐνδιαφέρον ἂν ξέραμε κάτι περισσότερο γιά ἐνδεχόμενες σχέσεις τοῦ Ρήγα μέ τόν φωτισμένο αὐτό Φα-

Τοιχογραφία τοῦ Θεόφιλου Χατζημιχαήλ μέ θέμα τό Ρήγα ἀπό τήν οικία Κοντοῦ (Μουσεῖο Θεόφιλου) πού βρίσκεται στήν Ἀνακασιά τοῦ Πηλίου. (Φωτ. Δ. Παλιούρα ἀπό τό ἀρχεῖο τῆς 5ης Ἐφορείας Νεωτέρων Μνημείων).

ναριώτη, ό όποιος μετέφρασε ἔνα πολύτομο έργο του Βολταίρου και διάφορα κείμενα Γάλλων ἐγκυκλοπαιδιστῶν. "Ενας Ρήγας πού ἀναγράφεται σέ κάποιο ἔγγραφο τοῦ 1785, ἀνάμεσα σέ ἄλλους κατοίκους τοῦ Βουκουρεστίου, δέν ἀποκλείεται νά εἶναι ὁ δικός μας. "Οπως κι ἄν εἶναι, ἔγγραφα τοῦ ἔτους 1788 μαρτυροῦν ὅτι ὁ Ρήγας εἶχε ἐγκατασταθεῖ στή Βλαχία κάμποσα χρόνια πιό πρίν. Τό 1788 εἶχε ἥδη και ἔνα μεγάλο κτῆμα μέ πολλά ὑποστατικά, κοπάδια κ.λπ. Στά ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς μνημονεύεται συνήθως ὡς «Ρήγας γραμματικός». "Ενας «γραμματικός» μποροῦσε νά εἶναι και ὑπάλληλος τῆς ἡγεμονικῆς Αὐλῆς, ἀλλά και ἐλεύθερος ἐπαγγελματίας (ἰδιαίτερος γραμματέας, μεταφραστής, διερμηνέας, διεκπεραιωτής διοικητικῶν ἢ δικαστικῶν ὑποθέσεων κ.ἄ.).

Πέρα ἀπ' ὅλα αὐτά, ἡ γενική διαπίστωση πού ἀξίζει νά ὑπογραμμιστεῖ εἶναι ὅτι ὁ Ρήγας στήν Κωνσταντινούπολη και στό Βουκουρέστι συμπλήρωσε τήν κατάρτισή του, ἔμαθε ξένες γλῶσσες και ξάνοιξε τούς ὄριζοντές του. Μέ τίς πνευματικές και τίς ἄλλες του ίκανότητες κατόρθωσε νά σταδιοδρομήσει στίς παραδουνάβιες Ἡγεμονίες και νά ἀναδειχθεῖ. Τριάντα χρονῶν περίπου, ἥταν ἥδη ἀρκετά εύκατάστατος,

Ό Μέγας Ἀλέξανδρος σέ γκραβούρα πού τύπωσε ὁ Ρήγας,
στή Βιέννη, στά 1797, ὅπου ἀπεικονίζονται οι τέσσερις
στρατηγοί του μέ παραστάσεις ἀπό τίς νικηφόρες μάχες του.

Σέ μιά ἐποχή πού ὅλοι ὑμνοῦσαν τόν στρατηγό
Ναπολέοντα Βοναπάρτη, ὁ Ρήγας, ἀντίθετα,
πρόβαλε τή μορφή τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου σάν πρότυπο
ώστε νά πολεμήσουν οι "Ἐλληνες γιά λευτεριά,
και γιά τή δημιουργία τῆς Ἐλληνικῆς Δημοκρατίας.

Gremio de los

Ἐπειδὴ τὸν αὐτὸν τὸ γράμμα τοῦ
Αἰσχύλου, τὸ οὐρανοφέρον τοῦ,
αριστού μητρόπολεως μεταποιεῖ τοῦ γράμματος
τοῦ εἰργατοῦ σε πενταποντομορφοῦ τοῦ
τοῦ Διονυσίου, τοῦ προτεταραπτούσου τοῦ
τοῦ τριγράμματος πεντεπόλεως τοῦ,
τοῦ Διονυσίου τοῦ προτεταραπτούσου τοῦ
τοῦ τριγράμματος πεντεπόλεως τοῦ.

4

Cette gravure représente le buste d'Alexandre, et sous
de ses épaulettes, d'après une étoffe rouge Orientale
qui se trouve dans le cabinet Imperial à l'Élysée, les
gaufres ou plis au pourtour, représentent le 1er et le
2me étage du Palais de Babylone et la cour des Perses
au grandeur de la 3me et la 4me étages de l'Asiatique et le 5me
étage de ce roi est une ardoise pieds d'Alexandre.

Ejemplar antiguo de Pape Balaam y el Faraón
y sus siete señores. en el año de 1807.

Alexandre n° 1125 ayant 7 mois. Le papa est un
Anglais ; ses premières preuves de velure et de velours
mâtinées à la bouteille d'Alexandre sont le Comté, mais de ce
peu, auquel il devra se tenir, il ne résulte pas d'assimilation
de l'anglais en plus des langues étrangères, toutes deux évidentes.
L'anglais est l'unique langage dans lequel il s'exprime, et
qu'il signe avec une gloire égale. C'est un véritable monsieur
en ce qui concerne les langues étrangères, et il manifeste une
curiosité sans égale pour tout ce qui touche à l'étranger.

*Molte per Regno Sforzante Transilvania
in favore del Gran Signore de la gente.*

γνωστός στήν «καλή κοινωνία» τῶν Φαναριωτῶν καί τῶν βογιάρων τῆς Βλαχίας, συνόμιλος τῶν κύκλων τῆς Ἡγεμονικῆς Ἀκαδημίας (ἀνώτατης τότε σχολῆς) στό Βουκουρέστι καί τῶν ἐκεῖ «φωτισμένων» λογίων.

ΣΤΗ BIENNH

Tό 1790 ό Ρήγας εἶχε τήν εύκαιρία νά βρεθεῖ γιά ἔξι περίπου μῆνες στή Βιέννη. Τόν πήρε μαζί του ἀπό τό Βουκουρέστι, ώς διερμηνέα καί «γραμματικό» του, ἔνας ἀνώτερος ἀξιωματούχος, ό Μέγας Σερδάρης Χριστόδουλος Κιρλιάνος, ό ὅποιος, γιά τίς ἐκδουλεύσεις πού εἶχε προσφέρει στούς Αύστριακούς, τιμήθηκε ἀπό τόν Αύτοκράτορα μέ τίτλο εὐγενείας καί ἔγινε Βαρῶνος τοῦ Λάνγκενφελτ (de Langenfeld). “Ἐνα κατάστιχο καθημερινῶν δαπανῶν δείχνει ὅτι, τό καλοκαΐρι τοῦ 1790, ό Ρήγας, συνοδός καί διερμηνέας τοῦ Βαρώνου, ἔζησε μαζί του τήν μεγάλη ζωή τῆς Βιέννης καί εἶχε ἐκεῖ ύψηλές γνωριμίες (ξεναγήσεις στά ἀξιοθέατα, βιβλιοθήκες, μουσεῖα, θέατρα κ.ἄ., συναντήσεις μέ αύλικούς, δεκτοί σέ ἀκρόαση ἀπό τόν ἔδιο τόν Αύτοκράτορα κ.ἄ.π.).”

Τό πρῶτο μέλημα ὅμως τοῦ Ρήγα, μόλις ἔφθασε στή Βιέννη, ἦταν νά κατευθυνθεῖ στά ἐκεῖ τυπογραφεῖα καί νά παραδώσει γιά ἔκδοση τά χειρόγραφα δύο βιβλίων πού ἔφερνε μαζί του.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τό 1790 τυπώνονται στή Βιέννη δύο βιβλία τοῦ Ρήγα καὶ ἀναγγέλλεται καὶ ἡ προσεχής ἐκδοση ἐνός τρίτου. Τό πρῶτο, μέ τόν τίτλο «Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἑραστῶν», περιέχει ἔξι διηγήματα τοῦ Rétif de la Bretonne μεταφρασμένα ἀπό τά Γαλλικά καὶ ἐμπλουτισμένα μέ στίχους φαναριώτικων τραγουδιῶν τῆς ἐποχῆς. Λογοτεχνικά κείμενα αύτοῦ τοῦ εἴδους (ἰδίως γαλλικά) ἡταν ἀπό τά προσφιλῆ ἀναγνώσματα τῆς φαναριώτικης νεολαίας. Μεταφρασμένα καὶ τυπωμένα, ὅμως, πρῶτος ὁ Ρήγας τόλμησε νά τά παρουσιάσει. Τό «Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἑραστῶν» (1790) ὑπῆρξε τό πρότυπο τῶν πρώτων νεοελληνικῶν διηγημάτων αύτοῦ τοῦ εἴδους, πού βγῆκαν δύο χρόνια ἀργότερα, ἀνώνυμα, μέ τόν τίτλο «Ἐρωτος ἀποτελέσματα» (1792). Πρόκειται γιά τρεῖς «ἰστορίες» (=διηγήματα) παραγεμισμένες μέ 135 φαναριώτικα τραγούδια.

Τό δεύτερο βιβλίο πού τύπωσε τόν ἴδιο χρόνο ὁ Ρήγας εἶναι τό «Φυσικῆς Ἀπάνθισμα» (1790). Εἶναι ἔνα ἐράνισμα ἀπό γαλλικά καὶ γερμανικά ἐγχειρίδια ἀστρονομίας καὶ φυσικῆς, γραμμένο στήν ἀπλῆ γλῶσσα γιά τήν ἐκλαϊκευση τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, σύμφωνα μέ τίς ἰδέες τῶν Γάλλων ἐγκυκλοπαιδιστῶν καὶ ἐκδιδόμενο ὡς συμβολή σέ μιά συντονισμένη προσπάθεια, στήν ὅποια ὁ Ρήγας καλεῖ ὄλους νά συμβάλλουν, ὥστε «βοηθούμενον πανταχόθε, νά ἀναλάβει τό πεπτωκός Ἐλληνικόν Γένος» (σ' αὐτό τό βιβλίο πα-

ραθέτει καί τήν ἐπιγραμματική φράση «„Οποιος ἔλεύθερα συλλογᾶται, συλλογᾶται καλά»).

Τό τρίτο βιβλίο, τό όποιο ἀναγγέλεται ως «μισομεταφρασμένον» ἡταν τό «Πνεῦμα τῶν Νόμων» τοῦ Μοντεσκιέ, σύγγραμμα-σταθμός στήν ιστορία τῶν πολιτικῶν θεωριῶν καί θεωρητικό ύπόβαθρο τῶν προδρόμων καί τῶν πρωτεργατῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης. (Ἡ μετάφραση αὐτή τοῦ Ρήγα δέν εἶδε ποτέ τό φῶς).

ΣΤΗ ΒΛΑΧΙΑ

Τόν Ιανουάριο τοῦ 1791 ὁ Ρήγας ἐπέστρεφε καί πάλι στό Βουκουρέστι. "Οσα συμπτωματικά γνωρίζουμε γιά τήν περίοδο αὐτή τῆς ζωῆς του μᾶς πληροφοροῦν ὅτι εἶχε κοντά του τήν μητέρα του καί ἔναν ἀδελφό ὄνομαζόμενο Κωστή, ὅτι ἡταν ἄγαμος, πηγαινοερχόταν στό κτῆμα του, ἡταν ἀρκετά γνωστός, εἶχε πολλές σχέσεις μέ τούς ἐκεῖ Γάλλους κ.ἄ.

'Ο τίτλος ἐξωφύλλου τοῦ πρώτου ἐθνοδιαφωτιστικοῦ βιβλίου «Φυσικῆς Ἀπάνθισμα», Βιέννη 1790, γραμμένο εἰς «ἀπλοῦν ὕφος» γιά τό φωτισμό τοῦ Γένους. 'Ο Ρήγας, ὅπως ἔχει ἀποδειχθεῖ, μεταφέρει μέ αὐτό τό βιβλίο, τήν ἔγκυρη ἐπιστημονική γνώση τῆς ἐποχῆς του, τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Ντιντερώ.

ΦΤΣΙΚΗΣ

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ

Διὰ τὸς ἀγχίων καὶ φιλομαθεῖς "Ἐλλήνας,
Ἐκ τῆς Γερμανικῆς καὶ Γαλλικῆς διαλέκτου ἐργάσαντεν

Παρὰ τῷ

ΡΗΓΑ

ΒΕΛΕΣΤΙΝΑΪ ΘΕΤΤΑΛΟΤ.

Οὐτινος ἀναλώμασπι ἐξεδόθη, πρὸς ὠφέλειαν
τῶν ὄμογενῶν.

ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ.

Ἐκ τῆς Τυπογραφίας τῷ Εἰγενῆς ΤΡΑΤΙΝΕΡ.

I 7 9 0.

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΣΤΗ ΒΙΕΝΝΗ

Ρήγας ξαναπηγαίνει στή Βιέννη τόν Αύγουστο τοῦ 1796. Έκει τυπώνει, πρώτα, μιά σειρά από χάρτες: τήν «μεγάλη Χάρτα τῆς Ἑλλάδος» (1796-1797) ἔναν «Χάρτη τῆς Βλαχίας» (1797) και ἔναν «Χάρτη τῆς Μολδαβίας» (1797). Ἡ μεγάλη δωδεκάφυλλη «Χάρτα τῆς Ἑλλάδος» (δώδεκα φύλλα σε ἄτλαντα μεγάλου σχήματος, πού γίνονται καί ἐνιαῖος χάρτης 4 τετραγωνικῶν μέτρων) είναι ἔνας ιστορικός καί γεωγραφικός πίνακας τοῦ ἀρχαίου, τοῦ μεσαιωνικοῦ καί τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, ἐμπλουτισμένος μὲν ἄφθονα στοιχεῖα ἀρχαιογνωσίας: ἀρχαῖες ὄνομασίες πόλεων, χωρῶν, ποταμῶν κ.τ.λ., ἐπισήμαντη ἀρχαιολογικῶν χώρων κ.ἄ. Παρένθετα σημειώματα καί ἀλληγορικές παραστάσεις συμπληρώνουν τό εὐγλωττό ἐθνεγερτικό μήνυμα τῆς Χάρτας, πού ἡταν καρπός πολύμοχθης ἐργασίας καί μνημειῶδες γιά τήν ἐποχή του ἐκδοτικό ἐπίτευγμα. Παράλληλα, τύπωσε τότε ὁ Ρήγας μιά χαλκογραφία μέ τήν προτομή τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου πλαισιωμένη ἀπό σκηνές μαχῶν καί ἄλλες παραστάσεις, μέ σύντομο ιστορικό ὑπόμνημα. Ὁ Μεγαλέξανδρος τῶν λαϊκῶν θρύλων ἦταν γιά τούς ὑπόδουλους ὁ ἀναμενόμενος πάντοτε τιμωρός τῶν Ἀσιατῶν.

Τίς ἵδιες εὐάισθητες χορδές τῆς πατραγαθίας ἄγγιζε τό βιβλίο «Νέος Ἀνάχαρσις», φανταστική περιήγηση στή ἀρχαία Ἑλλάδα, ἔργο τοῦ Γάλλου Μπαρτελεμύ, τό ὅποιο ὁ Ρήγας καί στενοί συνεργάτες του με-

τέφρασαν και ἄρχισαν νά έκδίδουν τό 1797 στή Βιένη. Ό ίδιος μετέφρασε τόν Δ' τόμο, ἐμπλουτίζοντας τό κείμενο μέ ένδιαφέρουσες σημειώσεις. Τόν ίδιο χρόνο τύπωσε, ἐπίσης στή Βιέννη, τό βιβλίο «Ἡθικός Τρίπους», ἔνα τρίπτυχο μεταφράσεων ἀπό τήν ιταλική, τήν γαλλική και τήν γερμανική λογοτεχνία (περιλάμβανε «τά Ὀλύμπια», δράμα τοῦ Ἰταλοῦ Μεταστάζιο, τήν «Βοσκοπούλα τῶν Ἀλπεων», τοῦ Γάλλου Μαρμοντέλ και τόν «Πρώτο Ναύπη» τοῦ Γκέσνερ, μετάφραση ἀπό τά Γερμανικά τοῦ Ἀντωνίου Κορωνιοῦ). Μέ τόν τρόπο πού εἶναι παρουσιασμένα (μέ κάποιους προλόγους, σημειώσεις κ.τ.λ.) ὅλα σχεδόν αύτά τά κείμενα ἔπαιρναν τελικά πατριωτικό χαρακτήρα.

«ΩΣ ΠΟΤΕ ΠΑΛΗΚΑΡΙΑ...»

ΟΡήγας εἶχε ζήσει και ζοῦσε ἀπό κοντά τά μεγάλα γεγονότα τῆς ἐποχῆς του: ἔφηβος ἀκόμη στήν Θεσσαλία εἶχε ζήσει τά Ὁρλοφικά, τόν ἀναβρασμό τοῦ πρώτου Ρωσοτουρκικοῦ Πολέμου (1769-1774) και τίς φοβερές ἀντεκδικήσεις τακτικῶν και ἄτακτων στιφῶν πού κατέβαιναν νά καταπνίξουν τίς ἐπαναστατικές κινήσεις τῶν ραγιάδων. Στίς παραδουνάβιες Ἡγεμονίες, ἀργότερα, ἔζησε ἀπό κοντά τόν «πόλεμο τῶν τριῶν ἴμπερίων» (Ρωσία και Αὐστρία κατά τής Τουρκίας, 1787-1792). Ό τερματισμός τοῦ πολέμου ἀποκαρδίωσε και πάλι τούς ραγιάδες τοῦ

Σουλτάνου. Σέ λίγο ὅμως ἀναπτέρωνε τίς ἐλπίδες τῶν λαῶν ἡ ἐπαναστατική Γαλλία: οἱ «τυραννομάχοι» Γάλλοι κατατρόπωναν σέ ὅλα τά μέτωπα τίς δυνάμεις τῶν συνασπισμένων μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης, οἱ νικηφόρες στρατιές τοῦ Βοναπάρτη ξεχύνονταν στήν Ἰταλία, κατέλυαν ἔξουσίες αἰώνων καὶ ἐγκαθίδρυαν δημοκρατικά καθεστῶτα, γαλλικά στρατεύματα ἀποβιβάζονταν στά Ἐπτάνησα (Ιούνιος 1797). Στούς πατριωτικούς κύκλους τῶν Ἑλλήνων, πού τούς ἐνθουσίαζε τόθριαμβικό «*Allons enfants de la Patrie*» καὶ ἡ ἐλληνική του ἀπόδοση «Δεῦτε παιδες τῶν Ἑλλήνων» (ἡ γαλλική καὶ ἡ ἐλληνική «Μασσαλιώτισσα»), ἀντιλαλεῖ ἐπίστης ὁ «Θούριος» τοῦ Ρήγα: «Ως πότε παληκάρια...». Οἱ στίχοι του ἐξαγέλλουν τήν ὄριστική ἀπόφαση τοῦ Ξεσηκωμοῦ («Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή...») καὶ οἱ πατριώτες ἀπαγγέλλουν τόν ὄρκο τους:

«Ω βασιλεῦ τοῦ κόσμου, ὄρκίζομαι σέ Σέ,
στή γνώμη τῶν Τυράννων νά μήν ἐλθῶ ποτέ...».

Ἄλλα τό ἐνθουσιαστικό αύτό τραγούδι (πού τραγουδιέται καὶ χορεύεται σέ λεβέντικους δημοτικούς ρυθμούς) εἶναι συνάμα καὶ μιά ἔμμετρη ἐπαναστατική προκήρυξη, προσκλητήριο ὅλων τῶν συνυπόδουλων στόν κοινό ἀγώνα:

«Βουλγάροι Ἀρβανίτες, Ἀρμένοι καὶ Ρωμιοί,
ἀράπηδες καὶ ἄστροι, μέ μιά κοινή ὄρμή,
γιά τήν Ἐλευθερίαν νά ζώσωμεν σπαθί...».

Ο Ρήγας ἀναπτύσσει τήν ἐποχή αύτή ἡγετικές

πρωτοβουλίες: ίκανός νά έμπνέει καί νά συναρπάζει, είναι συγάμα ό πολιτικός νοῦς μιᾶς Ἐπανάστασης μεγάλων διαστάσεων, ό όποιος σκέπτεται όχι μόνον τά πρώτα, ἀλλά καί τά έπόμενα βήματά της. Βλέπει ότι μιά τοπική ἐξέγερση δέν ήταν δύσκολη. Βλέπει ὅμως συνάμα ότι αύτό δέν ήταν ἀρκετό. Τό ἔνα χέρι θά ὕψωνε τή σημαία τῆς Ἐπανάστασης καί τό ἄλλο θά ζητοῦσε τήν συνδρομή τῆς δημοκρατικῆς Γαλλίας (ἢ όποια εἶχε διακηρύξει καί ἐξακολουθοῦσε νά διακηρύσσει ότι είναι «φυσική σύμμαχος καί βοηθός ὅλων τῶν ἐλευθέρων λαῶν»). Ὁ Ἑλληνικός λαός καί ὅλοι οἱ συνυπόδουλοι λαοί, πού θά ἀποτινάξουν τόν ζυγό τοῦ Σουλτάνου, ἐπρεπε νά ἐγκαθιδρύσουν καί νά ὁργανώσουν τήν ἐλεύθερη δημοκρατική πολιτεία τους. Αύτό ἀκριβῶς ἀπασχολεῖ τήν σκέψη τοῦ Ρήγα καί αύτό προετοιμάζει. Πρίν ξεκινήσει ἀπό τήν Βιέννη γιά νά κατεβεῖ στήν Ἑλλάδα (περνῶντας ἀπό τήν Ἰταλία, ὅπου θά ἐπιδίωκε μιά ἐπαφή μέ τόν Βοναπάρτη), τόν Ὁκτώβριο τοῦ 1797, τυπώνει μυστικά σέ χιλιάδες ἀντίτυπα τήν Διακήρυξη πού θά ἀπευθύνει, πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις, ἡ Ἐπανάσταση (γιά νά γνωστοποιήσει τά κίνητρα, τίς ἀρχές καί τούς στόχους της, πού τήν νομιμοποιοῦν ἀπέναντι ὅλων), συνοδευομένη ἀπό τόν Καταστατικό Χάρτη τῆς δημοκρατικῆς κοινοπολιτείας πού θά ἐγκαθιδρυθεῖ στήν ἐλεύθερη ἐπικράτεια καί θά ὀνομάζεται «Ἑλληνική Δημοκρατία».

Τό ἐπαναστατικό αύτό ἔντυπο πού τύπωσε ὁ Ρήγας ἀρχίζει μέ μιά φλογερή καί μεγαλειώδη Διακήρυξη: «Ο λαός, ἀπόγονος τῶν Ἑλλήνων, ὃπού κατοικεῖ τήν Ρούμελην (= τήν ἐλληνική χερσόνησο), τήν Μι-

κράν Ἀσίαν, τάς Μεσογείους νήσους, τήν Βλαχομπογδανίαν, καί ὅλοι ὅσοι στενάζουν ὑπό τήν δυσφορωτάτην τυραννίαν τοῦ Ὁθωμανικοῦ βδελυρωτάτου ζυγοῦ (...), χριστιανοί καί τούρκοι, χωρίς κανένα ξεχωρισμόν θρησκείας (...), ἐκτινάζοντες ἀνδρικῶς τόν οὔτιδανόν ζυγόν τοῦ Δεσποτισμοῦ καί ἐναγκαλιζόμενοι τήν πολύτιμον Ἐλευθερίαν τῶν ἐνδόξων προπατόρων των, διακηρύσσουν «ἐνώπιον πάσης τῆς Οἰκουμένης» τήν ἀπόφασή τους καί προχωροῦν στήν συγκρότηση μιᾶς δημοκρατικῆς πολιτείας. Ἀκολουθοῦν «Τά Δίκαια τοῦ ἀνθρώπου», ἡ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολίτη, ὅπως τήν εἶχαν διατυπώσει οἱ ἐθνοσυνελεύσεις τῆς ἐπαναστατικῆς Γαλλίας, προσαρμοσμένη στίς τοπικές συνθῆκες τῆς ἐποχῆς, μέ πολλές προσθήκες καί ἐπεξηγήσεις (ἀρθρα 35). Πρῶτα, τά «Φυσικά δίκαια»: ἡ ισότητα, ἡ ἐλευθερία, ἡ ἀσφάλεια, ἡ περιουσία κ.τ.λ. «Ολοι οι ἀνθρωποι χριστιανοί καί τούρκοι, κατά φυσικόν λόγον εἶναι ίσοι» (ἀρθ. 3). «Ο Νόμος εἶναι ἐκείνη ἡ ἐλευθέρα ἀπόφασις ὅπού μέ τήν συγκατάθεσιν ὅλου τοῦ λαοῦ ἔγινεν» (ἀρθρ. 4). «Ἡ Ἐλευθερία εἶναι ἐκείνη ἡ δύναμις ὅπού ἔχει ὁ ἀνθρωπος εἰς τό νά κάνῃ ὅλον ἐκεῖνο ὅπού δέν βλάπτει εἰς τά δίκαια (=δικαιώματα) τῶν γειτόνων του» (ἀρθρ. 6). «Τό δίκαιον (=δικαίωμα) τοῦ νά φανερώνωμεν τήν γνώμην μας καί τούς συλλογισμούς μας τόσον μέ τήν τυπογραφίαν, ὅσον καί μέ ἄλλον τρόπον· τό δί-

*Λεπτομέρεια ἀπό τὸν πίνακα ἀρ. 2 μέ τίτλο
«Πτῶσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως», 1836, πού φιλοτεχνήθηκε
ἀπό τὸν Παναγιώτη Ζωγράφο μέ τίς ὑποδείξεις
τοῦ στρατηγοῦ Μακρυγιάννη, ὁ ὅποιος τόνιζε πώς ὁ Ρήγας
ἔμαθε στούς Ἑλληνες τὸν «τρόπον» νά ἐπαναστατήσουν.*

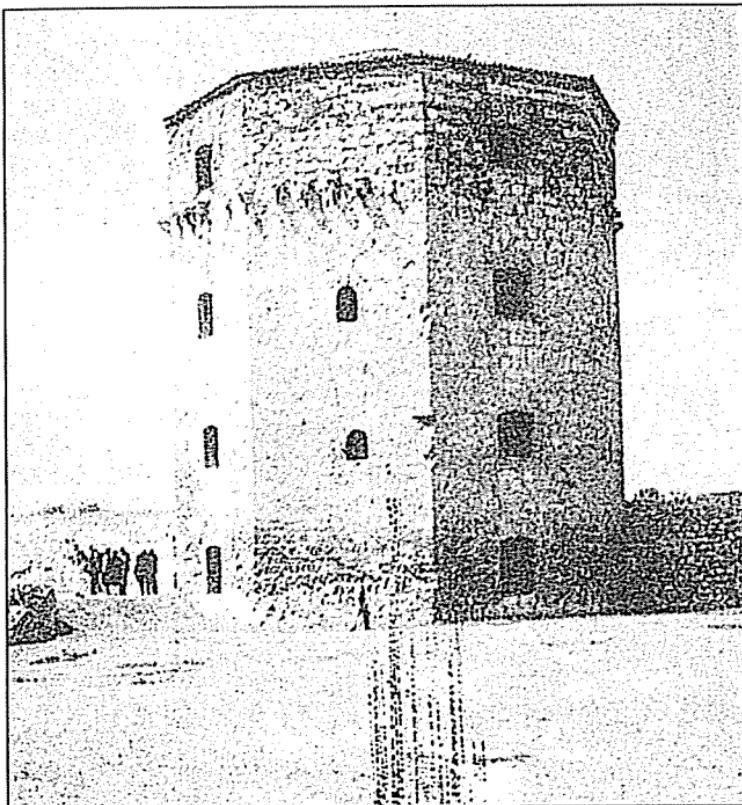
καιον τοῦ νά συναθροιζώμεθα εἰρηνικῶς ἢ ἐλευθερίᾳ κάθε εἴδους θρησκείας (...) δέν εἶναι ἐμποδισμένα...» (ἄρθρ. 7). Ό Ρήγας πρόσθεσε καὶ διατάξεις πού δέν ύπηρχαν στά πρότυπά του: «“Ολοι, χωρίς ἔξαιρεσιν, ἔχουν χρέος νά ἡξεύρουν γράμματα. Ή Πατρίς ἔχει νά καταστήσῃ σχολεῖα εις ὅλα τά χωρία, διά τά ἀρσενικά καὶ θηλυκά παιδία...» (ἄρθρ. 22).

Ή μόρφωση δηλ. ὅχι μόνο ώς δικαίωμα, ἀλλά καὶ ύποχρέωση ὅλων. Δημόσια σχολεῖα παντοῦ, «εἰς ὅλα τά χωρία», καὶ ὅχι μόνον «διά τά ἀρσενικά» ἀλλά καὶ «τά θηλυκά παιδία». Ισοτιμία τῶν δύο φύλλων, ἀφοῦ, ὅπως δείχνουν ἄλλες διατάξεις, καὶ οἱ γυναικεῖς στρατεύονται. Τολμηρή προσθήκη στό τέλος ἡ «σεισάχθεια» τοῦ Σόλωνα: καταργοῦνται τά χρέη, τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν πολιτῶν, ὅσα «ἐχρεωστοῦντο, παρθέντα πρό πέντε χρόνων» κ.τ.λ. (ἄρθρ. 35).

Τό κυρίως Σύνταγμα πού ἀκολουθεῖ (ἄρθρα 124), διατυπωμένο καὶ αὐτό κατά τά πρότυπα τῶν δημοκρατικῶν Συνταγμάτων τῆς ἐπαναστατικῆς Γαλλίας, περιέχει ἐπίσης ἀξιόλογες προσθήκες: «‘Ο αὐτοκράτωρ (=ό κυρίαρχος) λαός εἶναι ὅλοι (...) χωρίς ἔξαιρεσιν θρησκείας ἢ διαλέκτου, Ἐλληνες, Ἀλβανοί, Βλάχοι, Ἀρμένηδες, Τούρκοι καὶ κάθε ἄλλο εἴδος γενεᾶς» (ἄρθρ. 7).

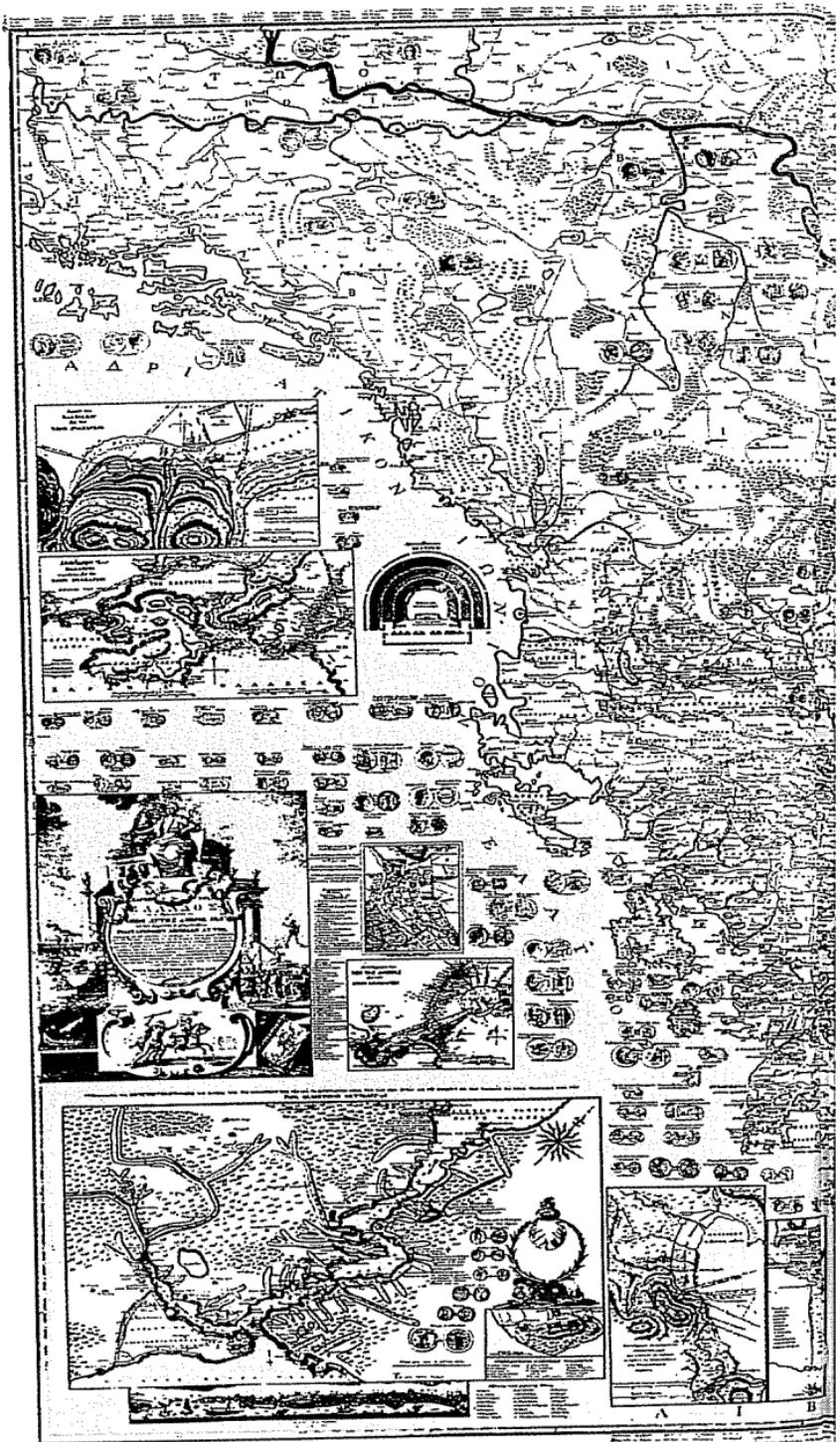
Τά κιβώτια μέ τά ἐπαναστατικά ἔντυπα στάλθηκαν, ώς ἐμπορεύματα δῆθεν, ἀπό τήν Βιέννη στήν Τεργέστη, λιμάνι τότε τῆς Αύστριας, ὅπου ἔφθασε σέ λίγο (8/19 Δεκεμβρίου 1797) καὶ ὁ Ἰδιος ὁ Ρήγας. Τά κιβώ-

τια ὅμως εἶχαν περιέλθει ἥδη στά χέρια τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν. Ἔτσι, ὁ Ρήγας συλλαμβάνεται καὶ ἀρχίζουν οἱ ἀνακρίσεις. Εἰδοποιεῖται ἀμέσως ὁ ὑπουργός τῆς Ἀστυνομίας στήν Βιέννη, ὁ ὅποιος τό ἵδιο βράδυ (13/24 Δεκεμβρίου) διενεργεῖ τίς πρώτες συλλήψεις τῶν ἐκεῖ «συνενόχων» καὶ τὴν ἐπομένη ἐνημερώνει τὸν Αὐτοκράτορα γιά τὴν «συνωμοσία» τῶν Ἑλλήνων, τὴν ὁποία καὶ σπεύδει νά χαρακτηρίσει ὡς ἔξαιρετικά ἐπικίνδυνη, μεγάλων διαστάσεων καὶ ἀπό μακροῦ προετοιμασμένη. Ὁ Ρήγας, τὴν παραμονή τῆς

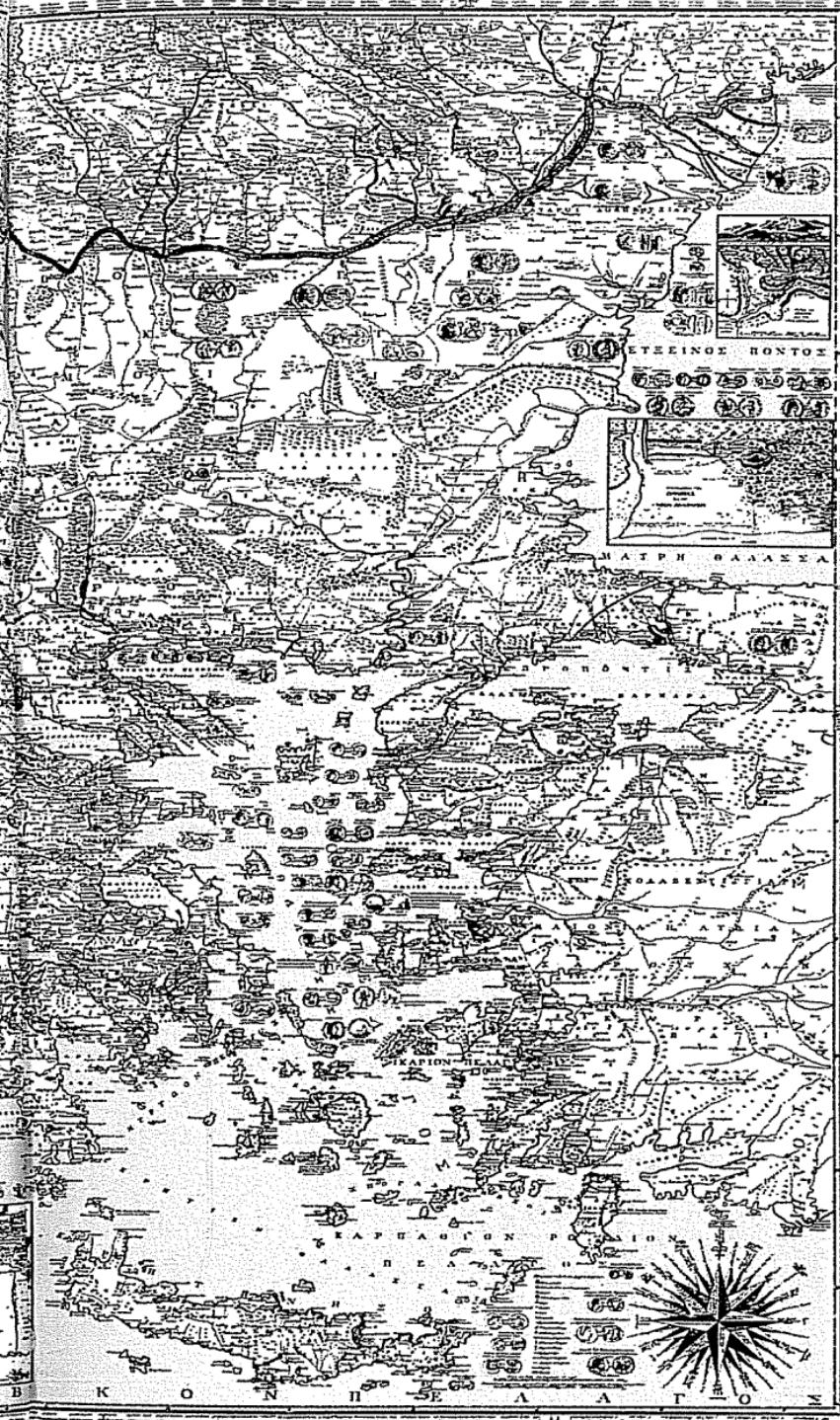

‘Ο Πύργος Νεμποΐζα τοῦ Βελιγραδίου, ὅπου ὁ Ρήγας καὶ οἱ ἑπτά Σύντροφοί του φυλακίσθηκαν, μέ σίδερα στά χέρια καὶ στά πόδια καὶ στραγγαλίσθηκαν τὸν Ιούνιο τοῦ 1798.

Η «ΧΑΡΤΑ» ΤΟΥ Ε

ΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ

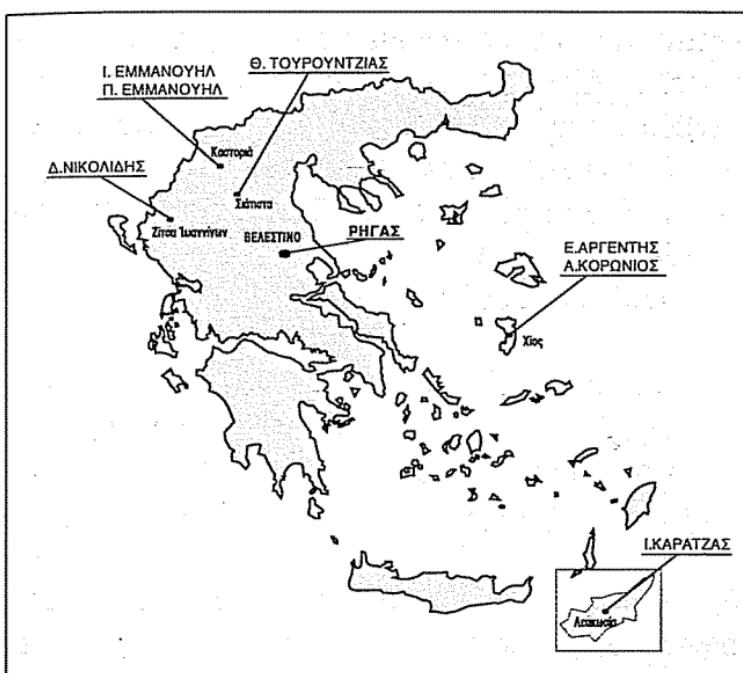
μεταγωγῆς του γιά τήν Βιέννη (30 Δεκεμβρίου), έπιχειρεῖ νά αύτοκτονήσει (άλυσόδετος, κάτω από τήν κουβέρτα του, όπως άναφέρει ή σχετική ἔκθεση, βύθισε ἐπανειλημμένα στό στήθος του ἵνα «κοντυλομάχαιρο» πού βρῆκε, ἀλλά ή καρδιά του ἔμεινε ἄτρωτη). Τόν ξεκίνησαν τελικά γιά τήν Βιέννη στίς 5 Φεβρουαρίου 1798, ὅπου ἔφθασε στίς 14.

Οἱ συλλήψεις εἶχαν ἐπεκταθεῖ στό μεταξύ, σέ εύρυτερους κύκλους Ἑλλήνων τῆς αὐστριακῆς ἐπικράτειας (στή Βιέννη, τήν Τεργέστη, τήν Πέστη, στό Σεμλίνο κ.ά.) καὶ οἱ ἀνακρίσεις συνεχίστηκαν στή Βιέννη ἄλλους δύο μῆνες. Τά σχετικά ἔγγραφα, πού ἔφερε ή ἀρχειακή ἔρευνα στό φῶς, δείχνουν ὅτι οἱ ἀνακρίσεις συγκέντρωσαν καὶ κατέγραψαν ὅλα τά «ἐνοχοποιητικά» στοιχεῖα (κατέγραψαν ἐπίσης, ψυχρά, τίς θαρραλέες ὁμολογίες τοῦ Ρήγα καὶ τῶν στενῶν συνεργατῶν του), ἀλλά φάνηκε τελικά ὅτι τό «ἔγκλημα» θά ἔμενε ούσιαστικά ἀτιμώρητο, ἃν ἡ ὑπόθεση κατέληγε στά τα-

‘Ο Γεώργιος Τερτσέτης γιά τόν Θούριο τοῦ Ρήγα Βελεστινλή

«Τά κοινά τραγούδια τοῦ ἀδικοθάνατου Ρήγα ἐγκρέμισαν
ώς αἱ σάλπιγγες εἰς τήν Ἱεριχώ τά τείχη τῆς Τριπολιτσᾶς,
ἐπίναξαν εἰς τόν ἀέρα μέ τούς ἀλλοφύλλους
τά φρούρια τῆς Μονεμβασιᾶς, τοῦ Ναυπλίου,
τῶν Ἀθηνῶν καὶ τά τρικάταρτα τοῦ ἔχθροῦ.
Τά λογιωτατίστικα ἄσματα, πιστεύσατέ μου,
δέν ἐγκρέμισαν ποτέ,
δέν σαλεύουν οὔτε τήν ἀράχνην
τοῦ κοκόρου τῆς καμινάδος».

Γεωργίου Τερτσέτη (1800-1874), «Ἄλγος τῆς 25ης Μαρτίου 1857»,
Ἀπαντα, ἐκδόσεις Γιοβάνη, Ἀθῆνα 1963, τόμ. Β', σελ. 226.

Ο Ρήγας καί οι ἑπτά Σύντροφοί του, μαρτυρήσαντες
τήν ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἰούνιο τοῦ 1798.

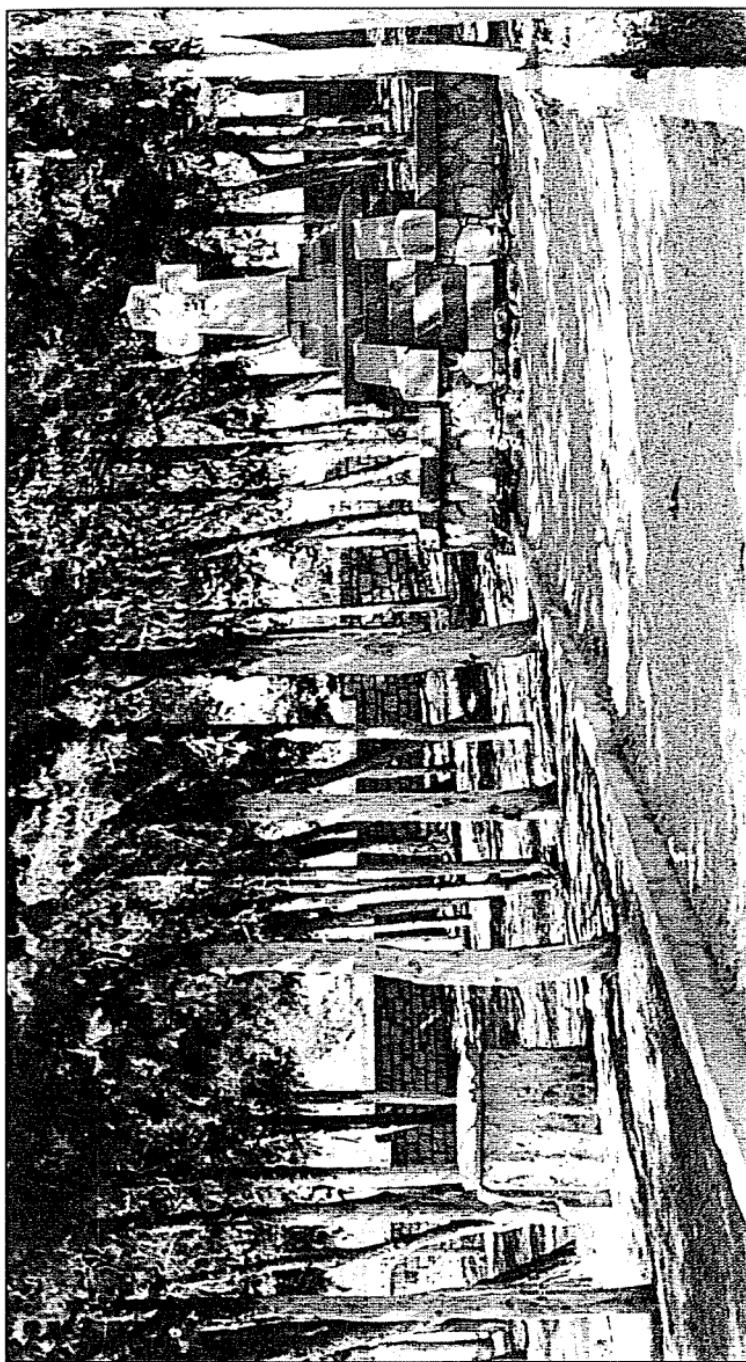
κτικά δικαστήρια. Ἡταν ὅμως μιά εὔκαιρια γιά τήν Αύστρια νά δείξει τίς καλές της διαθέσεις ἀπέναντι στή γειτονική της Ὁθωμανική Αὐτοκρατορία καί νά τής προσφέρει μιά «ἐκδούλευση», μέ τήν προσδοκία κάποιων ἀνταλλαγμάτων. Ἐτσι, ἀπό τούς Ὁθωμανούς ὑπηκόους, ὀκτώ, οἱ περισσότερο ἔνοχοι, ἀποφασίστηκε νά παραδοθοῦν στήν Τουρκία. Ἀπό τούς ἄλλους, πού εἶχαν ἀποκτήσει τήν αύστριακή ὑπηκοότητα, ἔξι ἀποφασίστηκε (28 Ἀπριλίου 1798) νά ἀπελαθοῦν ἀπό τήν ἐπικράτεια τῆς Αύστριας (ἀνάμεσά τους· καὶ ὁ Μαρκίδης Πούλιος, ὁ ἐκδότης τῆς ἐλληνικῆς «Ἐφημερίδος», στό τυπογραφεῖο τῆς ὁποίας εἶχαν

τυπιωθεῖ καί τά ἐπαναστατικά ἔντυπα τοῦ Ρήγα). Ἰσχυρή φρουρά παρέλαβε, σιδηροδεμένους, τόν Ρήγα καί ἐφτά συντρόφους του ἀπό τίς φυλακές τῆς Βιέννης (27 Ἀπριλίου), τούς ὁδήγησε στό Σεμλίνο (Zemun), παραδουνάβιο φρούριο τῆς Αὐστρίας τότε, καί στίς 10 Μαΐου τούς παρέδωσε στό ἀντικρινό φρούριο τοῦ Βελιγραδίου, στόν ἐκεῖ Τοῦρκο διοικητή.

“Υστερα ἀπό 40 περίπου μέρες βασανιστηρίων, ἥρθε τό σχετικό φιρμάνι ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη καί τούς θανάτωσαν (λέγεται ὅτι τούς στραγγάλισαν, πέταξαν τά κορμιά τους στόν Δούναβη καί διέδωσαν ὅτι εἶχαν δραπετεύσει). Ἡ θανάτωσή τους ἔγινε πιθανότατα, στίς 13/24 Ιουνίου 1798. Μαζί μέ τόν **Ρήγα** θανάτωθηκαν: Ὁ Χιώτης μεγαλέμπορος τῆς Βιέννης **Εύστρατιος Ἀργέντης**, ἐτῶν 31, ὁ Γιαννιώτης γιατρός **Δημήτριος Νικολίδης**, ἐτῶν 32, ὁ Χιώτης **Ἀντώνιος Κορωνιός**, ἐτῶν 27, ὁ Ιωάννης **Ἐμμανουήλ**, φοιτητής τῆς ιατρικῆς ἀπό τήν Καστοριᾶ, ἐτῶν 24, ὁ ἀδελφός του **Παναγιώτης**, ἐτῶν 22, ὁ **Θεοχάρης Τουρούντζιας** ἀπό τήν Σιάτιστα, ἐτῶν 22, καί ὁ Κύπριος **Ιωάννης Καρατζᾶς**, ἐτῶν 31.

Τό ἐθνεγερτικό σάλπισμα καί τό μαρτύριο τοῦ Ρήγα συγκίνησαν βαθύτατα τό ύπόδουλο Γένος. Ἡ Φιλί-

Τό πρῶτο Μνημεῖο πρός τιμὴν τοῦ ἐθνεγέρτη Ρήγα πού στήθηκε στίς ἀρχές τοῦ αἰώνα στή γενέτειρά του, τό Βελεστίνο, στό χῶρο ὃπου βρίσκονταν τό « Σπίτι τοῦ Ρήγα». Διακρίνεται ἀριστερά τό στόμιο τοῦ πηγαδιοῦ, πού, τότε, στή χριστιανική συνοικία Βαροῦσι τό κάθε σπίτι συνήθως εἶχε δικό του πηγάδι.

κή Έταιρεία (1814) καί οἱ ἀγωνιστές τοῦ Είκοσιένα τόν ἀναγνώρισαν πρόδρομο καί πρωτομάρτυρα τῆς ἐλευθερίας. Τά τραγούδια τοῦ Ρήγα (τά δικά του καί ὅσα τοῦ ἀποδόθηκαν) εἶχαν μεγάλη διάδοση καί ἀπήχηση. Ἐθνικοαπελευθερωτικοί καί ἀλυτρωτικοί ἀγῶνες, προσπάθειες γιά βαλκανική συνεργασία, κινήσεις γιά συνταγματικές ἐλευθερίες ἢ διά δημοκρατικό πολίτευμα, ἀπόστολοι τῆς μεγάλης ιδέας, ύπέρμαχοι τοῦ δημοτικισμοῦ, λαϊκά κινήματα κ.λπ. ὅλοι καί ὅλα, κατά καιρούς, τό ὄνομα καί τά ὄράματα τοῦ Ρήγα ἐπικαλοῦνται.

Ο Ρήγας ἔγινε καί παραμένει ἔνα σύμβολο, ἥρωας πού ἀγωνίστηκε καί θυσιάστηκε γιά ἑθνικά καί πανανθρώπινα ιδεώδη.

Ἡ ἐπιστημονική ἔρευνα γιά τόν Ρήγα, πού ἄρχισε μόλις τό 1891, ὅταν ἦλθαν στό φῶς τά πρῶτα σχετικά ἔγγραφα τῶν αὐστριακῶν ἀρχείων, διέλυσε κάποιους ποιητικούς θρύλους, ἀλλά μᾶς ἔφερε πιό κοντά στήν ιστορική πραγματικότητα καί ἐδραιώνει τόν Ρήγα στό ψηλό βάθρο, ὅπου τόν τοποθέτησε ἡ παράδοση. Ἡ μελέτη τῶν ἔργων του, ιδιαίτερα, τόν ἀνέδειξε καί πρόδρομο τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ, στοχαστή καί ὄραματιστή, πού τό κήρυγμά του δέν συνοψίζεται μόνο στό «Ως πότε παλληκάρια» καί στό «Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή» ἀλλά καί στό «Οποιος ἐλεύθερα συλλογάται, συλλογάται καλά».

ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αἰμ. Λεγράνδ-Σπ. Λάμπρου, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινλῆ, Ἀθήνα, 1891 ἐπανέκδοση Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας Μελέτης «Φερῶν -Βελεστίνου-Ρήγα», Ἀθήνα, 1996.
2. Σπ. Λάμπρου, Ἀποκαλύψεις περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ρήγα, Ἀθήνα, 1892, ἐπανατύπωση Διονυσίου Νότη Καραβία, Ἀθήνα, 1981.
3. Κων. Ἀμάντου, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινλῆ, Ἀθήνα, 1930, φωτομηχανική ἐπανέκδοση Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας Μελέτης "Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα" Ἀθήνα, 1997.
4. Λέανδρου Βρανούση, Ρήγας, Βασική βιβλιοθήκη, ἀρ. 10, Ἀθήνα (1954).
5. Λέανδρου Βρανούση, Ρήγας Βελεστινλῆς, Σύλλογος Ὡφελίμων Βιβλίων, δεύτερη ἔκδοση, Ἀθήνα, 1963.
6. Λέανδρου Βρανούση, Ἡ σημαία, τό ἐθνόσημο καὶ ἡ σφραγίδα τῆς «Ἐλληνικῆς Δημοκρατίας» τοῦ Ρήγα, Ἀθήνα, 1992.
7. Ἀπ. Δασκαλάκη, Ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς ὡς Διδάσκαλος τοῦ Γένους, Ἀθήνα, 1977.
8. Ἀπ. Δασκαλάκη, Τό Πολίτευμα τοῦ Ρήγα, Ἀθήνα, 1976.
9. Ἀπ. Δασκαλάκη, Τά ἐθνεγερτικά τραγούδια τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ, Ἀθήνα 1977.
10. Ἀπ. Δασκαλάκη, Ρήγα Βελεστινλῆ, Ἐπαναστατικά σχέδια καὶ μαρτυρικόν τέλος, Ἀθήνα, 1979.

11. Νικολάου Πανταζοπούλου, Μελετήματα γιά τόν Ρήγα Βελεστινλή, Ἐπιστημονική Ἐταιρεία Μελέτης «Φερῶν - Βελεστίνου -Ρήγα», Ἀθήνα, 1994.
12. Πολ. Ἐνεπεκίδη, Ρήγας Βελεστινλῆς. Ἐπιστροφή ἀπό τόν Θρύλο στήν Ἰστορία, Ἰστορική καὶ Λαογραφική Ἐταιρεία τῶν Θεσσαλῶν, Ἀθήνα, 1958.
13. Πολ. Ἐνεπεκίδη, Ρήγας - 'Υψηλάντης - Καποδίστριας. Ἐρευναι εἰς τά Ἀρχεῖα τῆς Αὐστρίας, Γερμανίας, Ἰταλίας, Γαλλίας, Ἑλλάδος, Ἀθήνα, 1965.
14. ΥΠΕΡΕΙΑ, τόμος 1, Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας» (Βελεστίνο 1986), Ἀθήνα, 1990, σελ. 379-651.
15. ΥΠΕΡΕΙΑ, τόμος 2, Πρακτικά Β΄ Συνεδρίου «Φεραί -Βελεστίνο -Ρήγας», (Βελεστίνο 1992), Ἀθήνα, 1994, Μέρος Β', Ρήγας, σελ. 535-733.
16. C. M. Woodhouse, Rhigas Velestiniis, The Proto-Martyr of the Greek Revolution, Denise Harvey, Limni Evia, Greece, 1995, καὶ σέ ἐλληνική μετάφραση τοῦ Νικ. Νικολούδη, ἀπό τίς ἐκδόσεις Παπαδήμα, Ἀθήνα 1997.
17. M. Μαντουβάλου, Ὁ Ρήγας στά βήματα τοῦ Μεγάλου Ἀλαξάνδρου, Ἐπιστημονική Ἐταιρεία Μελέτης «Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα», Ἀθήνα, 1996.
18. Δημ. Καραμπερόπουλου, "Ονομα καὶ καταγωγὴ τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ, Ἐπιστημονική Ἐταιρεία Μελέτης «Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα», Ἀθήνα - Βελεστίνο, 1997.
19. Δ. Καραμπερόπουλου, Ἡ Γαλλική «Encyclopédie», ἔνα πρότυπο τοῦ ἔργου τοῦ Ρήγα «Φυσικῆς ἀπάνθισμα» περιοδ. Ὁ Ἐρανιστής τομ. 21, 1997, σελ. 95-128.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ «ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ»

Η Επιστημονική Έταιρεία «Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα» ιδρύθηκε τό 1987 από έπιστήμονες πού ένδιαφέρονται γιά τίς άρχαίες Φερές, τό Βελεστίνο, γιά τή ζωή και τό έργο τοῦ έθνεγέρτη Ρήγα Βελεστινλῆ.

Στίς μέχρι τώρα δραστηριότητες μεταξύ τῶν ἄλλων ἀναφέρονται:

1. Διοργάνωση τῶν Διεθνῶν Συνεδρίων «Φεραί - Βελεστίνο - Ρήγα» στό Βελεστίνο και τήν ἔκδοση τῶν Πρακτικῶν τους (Υπέρεια, τόμ. Α' 1990, τόμ. Β' 1994). Τό Γ' Διεθνές Συνέδριο ἔλαβε χώρα στό Βελεστίνο 2-5 Όκτωβρίου 1997 μέ τή συμμετοχή 80 Ἑλλήνων και ξένων ἐπιστημόνων.

2. Διόρθωση τοῦ ιστορικοῦ λάθους σχετικά μέ τό ὄνομα τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ στά σχολικά βιβλία Ιστορίας τῆς ΣΤ' Τάξεως Δημοτικοῦ και Α' Τάξεως Λυκείου, πού ἀναγράφονταν τό ἀνιστόρητο, πώς τό πραγματικό ὄνομα τοῦ Ρήγα ἦταν «Ἀντώνιος Κυριαζῆς».

3. Μέ δημοσιεύματα και χρήση τῆς ἐπιστημονικῆς ιστορικῆς Βιβλιογραφίας ἔχει τεκμηριώσει τήν καταγωγή τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ, ὁ ὅποιος ἦταν ντόπιος, γηγενῆς ἀπό τό Βελεστίνο.

4. Ιδρυση τοῦ πρωτότυπου Μουσείου Γεωργικῶν Ἐργαλείων Βελεστίνου, ὅπου τώρα περιέχονται περί τά 2.500 ἐργαλεῖα.

5. Ἐπανέκδοση τῶν βιβλίων τοῦ Ρήγα, μέ εύρετήρια· καθώς και ἔκδοση σχετικῶν μελετῶν γιά τόν Ρήγα ἀπό ἔγκυρους μελετητές.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ "ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ"

**ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ
ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ**

ΒΙΕΝΝΗ 1790

Φωτοαναστατική έκδοση, μέ εύρετήριο όνομάτων και πραγμάτων, Αθήνα 1991.

**ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ
ΤΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ
ΒΙΕΝΝΗ 1797**

Έπαναστατική προκήρυξη, τά Δίκαια τοῦ ἀνθρώπου, τό Σύνταγμα, ὁ Θούριος,
Ύμνος Πατριωτικός, Αθήνα 1994. Τρίτη έκδοση 1997.

**ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΡΑ
ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΟΥΓΚΑΣ
Η ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ**

Αθήνα 1993.

**ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΠ. ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΓΝΩΣΕΙΣ ΑΝΑΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΑΝΘΙΜΟΥ ΓΑΖΗ (1758-1828)**

Αθήνα 1993.

**ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ
Αθήνα 1994, Β' Έκδοση Αθήνα 1998.**

**ΥΠΕΡΕΙΑ, ΤΟΜΟΣ 1ος
ΠΡΑΚΤΙΚΑ Α΄ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΦΕΡΑΙ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ - ΡΗΓΑΣ»,
(ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ 1986) - Αθήνα 1990.
Έπιμέλεια: Παν. Καμηλάκη και Αικ. Πολυμέρους-Καμηλάκη.**

**ΥΠΕΡΕΙΑ, ΤΟΜΟΣ 2ος
ΠΡΑΚΤΙΚΑ Β΄ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΦΕΡΑΙ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ - ΡΗΓΑΣ»,
(ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ 1992) - Αθήνα 1994.
Έπιμέλεια: Δημ. Καραμπερόπουλου και Εύαγ. Κακαβογιάννη.**

**ΑΙΜ. ΛΕΓΡΑΝΔ - ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΥ
ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΕΡΙ ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝΤΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ
ΑΡΧΕΙΩΝ ΕΞΑΧΘΕΝΤΑ
ΑΘΗΝΑ 1891 - Αθήνα 1996
Φωτοαναστατική έπανέκδοση μέ εύρετήριο όνομάτων και πραγμάτων.**

ΜΑΡΙΑ ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΥ
Ο ΡΗΓΑΣ ΣΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
Αθήνα 1996

ΚΩΝ. ΑΜΑΝΤΟΥ
ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΙΤΡΑΦΑ ΠΕΡΙ ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ
Αθήνα 1930, Αθήνα 1997
Φωτοαναστατική ἐπανέκδοση μέ εύρετήριο όνομάτων καί πραγμάτων.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΠ. ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΟΝΟΜΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ.
Αθήνα - Βελεστίνο 1997

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ
ΘΟΥΡΙΟΣ
ΒΙΕΝΝΗ 1797, Αθήνα 1997
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ
ΜΕΛΩΔΙΕΣ

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ
ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
(ΒΙΕΝΝΗ 1797) - Αθήνα 1997 Μονόφυλλο.

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ
ΝΕΟΣ ΑΝΑΧΑΡΣΙΣ
ΤΟΜΟΣ 4ος ΒΙΕΝΝΗ 1797
Ἐπανέκδοση τοῦ τέταρτου τόμου, τοῦ όποιου τά περισσότερα κεφάλαια
μεταφράσθηκαν ἀπό τὸν Ρήγα, (ύπό ἐκτύπωση).

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ
ΗΘΙΚΟΣ ΤΡΙΠΟΥΣ
ΒΙΕΝΝΗ 1797
Ἐπανέκδοση, (ύπό ἐκτύπωση).

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ
ΧΑΡΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΒΙΕΝΝΗ 1797 - Ἐπανέκδοση Αθήνα 1998

ΝΤΟΥΣΑΝ ΠΑΝΤΕΛΙΤΣ
ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ
ΒΕΛΙΓΡΑΔΙ 1930
Μετάφραση, ἔκδοση Αθήνα 1998

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:

**‘Ο Ρήγας Βελεστινλής τοῦ Διονυσίου Τσόκου
(Ιστορικό καί Έθνολογικό Μουσεῖο Αθηνῶν)**

ΟΠΙΣΘΟΦΥΛΛΟ:

**Σελίδα ἀπό τό χειρόγραφο τοῦ βιβλίου «Φυσικῆς Ἀπάνθισμα
τοῦ Ρήγα, ὅπου καὶ ἡ σημαντικὴ φράση
«‘Οποιος ἐλεύθερος συλλογᾶται, συλλογᾶται καλά»**

ISBN: 960-85396-7-6

